Duurzaamheidsagenda 2023-2026

Samen in transitie
naar een
CO_2-neutraal Rheden in 2040

Rheden, 20 september 2023

Voorwoord

Dagelijks zetten onze inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties én de gemeente zelf, stappen richting een CO_2-neutraal Rheden in 2040. Een inwoner die de fiets pakt, een ondernemer die zonnepanelen plaatst, de school die klimaatlessen verzorgt, de gemeente die natuurvriendelijk maait en ga zo maar door. Mooie voorbeelden van hoe de klimaatopgave begint door te dringen in ons dagelijkse leven en we bewust en soms onbewust bijdragen aan één van de grootse maatschappelijke opgave van deze tijd. Met een indrukwekkend Burgerakkoord 'Rheden CO_2-neutraal' (12 november 2022) in onze handen hebben we de afgelopen periode gewerkt aan voorliggende Duurzaamheidsagenda 2023-2026 met de titel 'Samen in transitie naar een CO_2-neutraal Rheden in 2040' . Alleen samen kunnen we Rheden CO_2-neutraal maken. Ook deze agenda is in afstemming met de klankbord-, kern- en werkgroepen van het G1000 Burgerberaad tot stand gekomen. Wij maken graag van de gelegenheid gebruik om hen te bedanken voor hun inzet, betrokkenheid en enthousiasme gedurende het proces.

"Het maakt mij trots dat het Burgerakkoord en daarmee onze inwoners dé inspiratiebron zijn geweest voor de Duurzaamheidsagenda 2023-2026. Ik kijk er naar uit om samen met onze inwoners een zichtbaar vervolg te geven aan het Burgerberaad"

Dorus Klomberg

Wethouder
Inwonersparticipatie
Klimaatadaptatie en Groen

"Het tegengaan van klimaatverandering is urgenter dan ooit. Het klimaat is al aan het veranderen en dat zien we in extreem weer wereldwijd: hitte, droogte en extreme regenval. Met het tegengaan van klimaatverandering werken we bovendien ook aan een mooiere en schonere leefomgeving. Maar dit kunnen we alleen samen laten slagen! Het Burgerakkoord en de Duurzaamheidsagenda 2023-2026 zijn onze routekaart om samen met elkaar actie te gaan ondernemen. Maar bovendien is het de basis om met elkaar over in gesprek te blijven. Elkaar blijven inspireren, uitdagen en helpen. Zo doen we dat in Rheden!"

Paul Hofman

Wethouder
Natuur, Landschap en Biodiversiteit
Milieu en Klimaatmitigatie

Rheden, 20 september 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord **3**

1 Inleiding **5**

1.1 Aanleiding 5

1.2 De klimaatopgave 5

1.3 Samenwerking inwoners en partners 6

1.4 De Duurzaamheidsagenda 2023-2026 6

1.5 Burgerakkoord in samenhang met klimaatopgave 6

1.6 Leeswijzer 6

2 Bewustwording en Consuminderen **8**

2.1 Bewustwording 8

2.2 Agenda Bewustwording 8

2.3 Consuminderen 12

2.4 Agenda Consuminderen 12

3 Groen en Voedsel **14**

4 Verduurzamen woningen **18**

5 Lokale energie **21**

6 Communicatie **23**

7 Duurzaamheidsagenda in één oogopslag **24**

8 Financiën **25**

9 Vooruitblik **26**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 29 november 2022 heeft de gemeenteraad van Rheden het ***'Burgerakkoord Rheden CO2-neutraal'1*** (d.d. 12 november 2022) behandeld en de motie 'Uitkomsten Burgerberaad' aangenomen. De gemeenteraad heeft het college gevraagd om:

1) *"Aan te geven in hoeverre de uitkomsten van het burgerberaad in de vigerende visies en plannen passen, dan wel waar herijking van het beleid en of financiering nodig is"*

2) *"De (overige) uitkomsten van het burgerberaad uit te werken tot een duurzaamheidsagenda en hierbij aan te geven wat globaal de CO2-effecten zijn per voorstel uit het burgerberaad"*

Voor u ligt de Duurzaamheidsagenda 2023-2026 met de titel **'Samen in Transitie naar een CO_2-neutraal Rheden in 2040'**. De agenda is in samenspraak met de klankbordgroep en de werkgroepen van het burgerberaad tot stand gekomen.

Afbeelding 1: Impressie G1000Burgerberaad Rheden

*[1] **Het Burgerberaad G1000Rheden***
In 2022 heeft de onafhankelijke stichting G1000 in opdracht van de gemeente Rheden een G1000Burgerberaad over het thema klimaat georganiseerd. Ruim 400 ingelote inwoners en mensen vanuit de overheid, werkgevers en vrijdenkers hebben zich gebogen over de vraag "Hoe wordt Rheden in 2040 CO_2-neutraal?" en gewerkt aan concrete voorstellen. De voorstellen die een meerderheid van stemmen heeft behaald zijn verwerkt in het 'Burgerakkoord Rheden CO_2-neutraal'. Het Burgerakkoord is overhandigd aan alle partners van de G1000Rheden waaronder de gemeente Rheden. De klankbordgroep (bestaande uit deelnemers van het burgerberaad), monitort de opvolging van het burgerakkoord. De voorliggende Duurzaamheidsagenda is in afstemming met de klankbordgroep en werkgroepen tot stand gekomen.

1.2 De klimaatopgave

Ons klimaat verandert. In de afgelopen eeuw is de temperatuur wereldwijd gestegen. Een groep internationale wetenschappers heeft onlangs, na analyse van nieuwe klimaatgegevens, geconcludeerd dat de opwarming van de aarde ongekend snel gaat, veel sneller dan verwacht. Nederland warmt sinds 1951 twee keer zo snel op als het wereldgemiddelde (bron: KNMI). Het tempo van de temperatuurstijging gaat zo snel dat het ecosysteem op aarde niet goed mee kan evolueren. Steeds vaker krijgen we te maken met extreme weersomstandigheden, zoals hevige regenval, zware stormen, maar ook langere perioden van droogte en hitte. Als de uitstoot van broeikasgassen in hetzelfde tempo doorgaat, wordt het steeds warmer op aarde. Dit heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu, zoals het uitsterven van planten- en dierensoorten, tekorten aan drinkwater en voedsel, gebieden die onbewoonbaar worden en een toename van infectieziekten. Dit alles maakt dat we voor een enorme opgave staan om de uitstoot van CO_2 en andere broeikasgassen te verlagen om de verdere opwarming van de aarde tegen te gaan (mitigatie) en tegelijkertijd onze leefomgeving aan te passen aan het veranderende klimaat (adaptatie). In 2050 moet onze leefomgeving klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht (Deltaplan Ruimtelijk Adaptatie (DPRA).

Vanuit het doel ‘Rheden CO_2-neutraal in 2040’ zijn we op lokaal niveau al voortvarend aan de slag met de klimaatopgave. Het doel ‘Rheden CO2-neutraal in 2040’ en de daarbij horende lokale klimaatdoelen komen voort uit het ‘Beleidskader voor de klimaataanpak 2019-2022’. In lijn met de nieuwe Omgevingswet worden de doelen voor het klimaat geïntegreerd in de nieuwe instrumenten van de Omgevingswet zoals de Omgevingsvisie, Omgevingsprogramma’s en Omgevingsplannen. Deze instrumenten zijn nog volop in ontwikkeling. In afwachting hiervan blijven de klimaatdoelen uit het beleidskader 2019-2022 van kracht.

1.3 Samenwerking inwoners en partners

De Duurzaamheidsagenda is in samenspraak met de klankbordgroep[1] van het Burgerberaad tot stand gekomen. De klankbordgroep bestaat uit deelnemers van het Burgerberaad die op vrijwillige basis namens de Burgerraad de opvolging van het Burgerakkoord bewaakt en als klankbordgroep voor de gemeente en andere partners optreedt bij het uitvoeren van het Burgerakkoord. Naast de klankbordgroep zijn er inhoudelijke werkgroepen actief die zich buigen over de thema’s lokale energie, de natuur onze bondgenoot, openbaar groen, verduurzaming woningen en bewustwording en consuminderen.

[1] De klankbordgroep telt circa 35 deelnemers. Het dagelijkse contact van de gemeente met de klankbordgroep loopt via de kerngroep. Deze kerngroep bestaat uit een afvaardiging van de klankbordgroep.

1.4 De Duurzaamheidsagenda 2023-2026

De Duurzaamheidsagenda is een uitwerking van het Burgerakkoord conform de opdracht van de raad. Zoals de term ‘agenda’ al doet vermoeden, bevat de agenda een overzicht van doelen, activiteiten en beoogde resultaten, uitgezet in tijd en geld. In welke mate deze beoogde resultaten worden behaald, hangt af van verschillende factoren. Voor de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda worden ‘nieuwe’ wegen bewandeld, waarbij we in sommige gevallen afhankelijk zijn van instemming van derden. We weten op voorhand niet voor welke uitdagingen we komen te staan en of onze eerste inschatting over de planning, personele inzet, financiën enzovoorts in de praktijk juist is.

De agenda gaat over de periode 2023-2026. Het ligt in de planning om op termijn ook een doorkijk te geven naar de lange termijn (2030-2040). Eventuele bijstellingen van de activiteiten gedurende de looptijd van de agenda worden via de Planning- en Controlcyclus gerapporteerd. De verantwoording over de doelen, beoogde resultaten en financiële middelen van de verschillende onderwerpen vindt plaats binnen het begrotingsprogramma van het betreffende thema. De (bijgestelde) agenda is na besluitvorming online te raadplegen op het platform www.watisjouwrheden.nl en op verzoek voor inwoners ook analoog te raadplegen.

1.5 Burgerakkoord in samenhang met klimaatopgave

We staan voor een grote opgave ‘Rheden CO_2-neutraal in 2040’. In het Burgerakkoord zijn ideeën opgenomen die bijdragen aan dit doel en nauw verwant zijn aan de leefwereld van onze inwoners. Dit is een prachtige opbrengst van het Burgerberaad want voor de transitie naar een CO_2-neutrale gemeente hebben we onze inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties ontzettend hard nodig. De Duurzaamheidsagenda is een uitwerking van het Burgerakkoord in doelen, acties en beoogde resultaten waarvoor de gemeente zichzelf verantwoordelijk stelt. Daar waar we afwijken van het akkoord of kiezen voor een andere invulling vindt u zoals afgesproken een zwaarwegende motivatie waarom we moeten afwijken.

De Duurzaamheidsagenda levert een mooie bijdrage aan de opgave om CO_2-neutraal te worden. Hiermee zijn we er echter nog niet. Naast de voorgestelde activiteiten uit de agenda zal de gemeente in de komende jaren in het kader van o.a. de Regionale Energiestrategie (RES), de regionale of provinciale Energievisie, de Transitievisie Warmte, de Woonvisie en het Beleidskader Energie en Landschap nog verschillende ontwikkelingen en activiteiten in gang zetten om onze CO_2-uitstoot fors te verminderen. Indien deze ontwikkelingen en activiteiten de Duurzaamheidsagenda versterken en/of aanvullen, zullen wij hier naar verwijzen. Zo houden onze inwoners zicht op wat we doen, wanneer, waarmee en waarom op weg naar Rheden CO_2-neutraal in 2040. We werken daarbij zowel aan mitigatiekant, het verlagen van de CO_2-uitstoot als de adaptatiekant, het aanpassen van onze omgeving aan het veranderende klimaat.

1.6 Leeswijzer

Na deze inleiding volgen er vier hoofdstukken waarin de onderwerpen uit het Burgerakkoord zijn verdeeld over de thema’s ‘Bewustwording en Consuminderen’, ‘Groen en Voedsel’, ’Verduurzaming Woningen’ en ‘Lokale Energie’. Elk voorstel uit het Burgerakkoord (de cijfers refereren aan het Burgerakkoord) is inhoudelijk uitgewerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt:

- voorstellen die al zijn opgepakt;
- voorstellen die aansluiten bij bestaand beleid of een aanvulling vragen;
- voorstellen die om nieuw beleid vragen. Daar waar het om nieuw beleid gaat is een voorstel gedaan voor het doel, de activiteiten, het beoogde resultaat, benodigde financiën/Fte e.d.

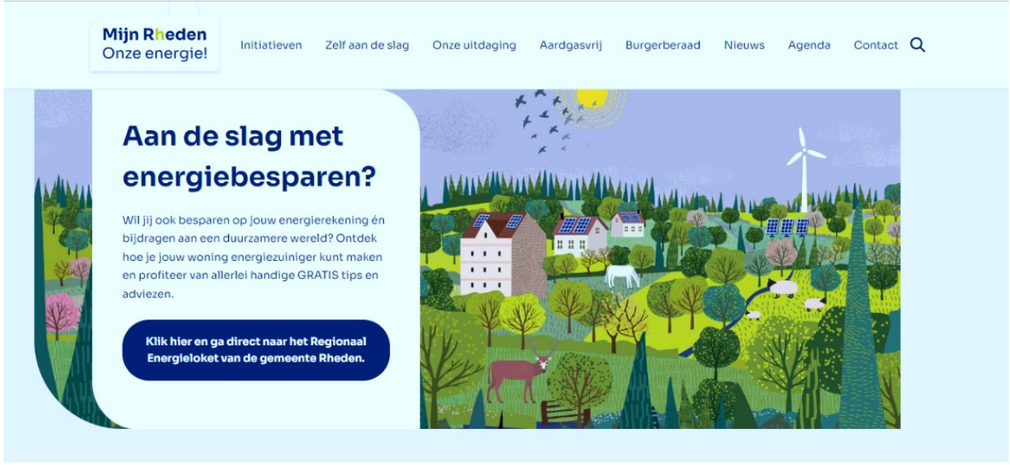
Hierna volgen de hoofdstukken communicatie (6), financiën (7 en 8) en geven we knopte vooruitblik naar de periode na vaststelling van de Duurzaamheidsagenda (9).

2. Bewustwording en Consuminderen

2.1 Bewustwording

We zijn in transitie naar een CO_2-neutraal Rheden in 2040. Inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties én de gemeente, ieder op zijn of haar eigen manier en tempo. Om ons doel te bereiken is veel meer nodig om gedragsverandering en beweging op gang te brengen, zowel intern als extern. In de afgelopen jaren werkte de gemeente aan de bewustwording van de verschillende doelgroepen over de opgave. Zo is er bijvoorbeeld een specifieke website over de klimaatopgave ontwikkeld, zijn er klimaatspecials in de Regiobode verschenen en hebben verschillende inwoners een energiecoach op bezoek gehad. In de komende jaren blijven we aandacht besteden aan bewustwording en communicatie, maar gaan we onder de noemer 'Activatie' inwoners ook stimuleren om in beweging te komen. Hiervoor ontwikkelen we apart beleid.

In het Burgerakkoord wordt het belang van een goede communicatie voor de verschillende doelgroepen onderstreept. Zo wordt er voorgesteld om een gedragsdeskundige (2.1) bij de communicatie richting de burger te betrekken, het platform www.watisjouwrheden.nl (2.2 en 2.4) verder uit te breiden en daarnaast een duurzaamheidsplatform op te richten (3.1 t/m 3.3). In dit hoofdstuk leest u wat we de komende jaren gaan doen.

Afbeelding 2: Impressie digitaal platform www.watisjouwrheden.nl

2.2 Agenda Bewustwording

Doorontwikkeling www.watisjouwrheden.nl (voorstellen 2.1 en 2.4)

In de afgelopen periode is de website www.watisjouwrheden.nl aangevuld met voorbeelden van (kleine) CO_2-besparingen en een CO_2-voetafdruk van Milieucentraal. We gaan dit verder uitbouwen, zodat de website meer taakgericht wordt en snel handelingsperspectieven biedt voor de belangrijkste vragen van inwoners, bijvoorbeeld 'de 5 tips als ik mijn jaren-30 woning wil verduurzamen'. Dit doen we samen met de werkgroep Consuminderen en Bewustwording. We vinden het belangrijk dat we vindbaar en zichtbaar zijn voor alle inwoners. Dit gaan we stap voor stap in samenspraak met inwoners verbeteren. Door steeds beter te monitoren, meten we de effecten hiervan en passen we dit continu aan. Om bewustwording binnen de gemeente te vergroten doen we mee met landelijke gedragsveranderingscampagnes die bij onze doelen aansluiten. Verder breiden we de website www.watisjouwrheden.nl uit met de thema's klimaatadaptatie en biodiversiteit.
Daarnaast zijn op de website van het Energieloket Rheden verschillende tips en kleine maatregelen te vinden die gerelateerd zijn aan de verduurzaming van een woning.

☑	Reeds opgepakt.

Gedrags- en communicatiedeskundige en beleidsplan activatie (voorstel 2.1)

Juni 2023 zijn er twee beleidsmedewerkers activatie en bewustwording met gedragskennis bij de gemeente begonnen. Zij gaan aan de slag met het ontwikkelen van beleid voor de activatie van inwoners, ondernemers en medewerkers van de gemeente binnen de opgave Rheden CO_2-neutraal in 2040. Dit beleid is naar verwachting eind 2024 gereed. We willen hiermee meer mensen bewust maken van de impact van hun eigen gedrag en hen makkelijk bereikbare stappen onder aandacht brengen om hen te verleiden om duurzamere keuzes te maken. Ondertussen experimenteren we al om ervaring op te doen en samen met inwoners te zien wat goed werkt om in nieuw beleid over te nemen. We werken nu veel in Dieren-West dat als eerste aardgasvrij moet worden. We gaan daarbij actief op zoek naar aanknopingspunten in de verschillende kernen van de gemeente.

De eerste drie maanden zijn we aan de slag met:

- Inloopbijeenkomst Energie in Wijk 30 juni 23 in Dieren-West als mini-festival;
- Opzetten van een Energiewinkel in Dieren, waar we ervaringen meenemen voor andere kernen;

- We onderzoeken in samenwerking met RIQQ hoe we een wijkgerichte campagne ontwikkelen om de cohesie in de wijk te ondersteunen;
- Schrijven we mee aan een gemeentebrede campagne voor isolatiemaatregelen van Winst uit je Woning en monitoren het effect hiervan.

Doel:	Activatie van inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) instellingen en de gemeente ter ondersteuning van de klimaatopgave.
Activiteiten:	• 2023-2024: het ontwikkelen van beleid voor de activatie van bewoners; • 2023: het organiseren van activiteiten bij dorpsfeesten in Velp en Rheden om aandacht te vraag voor de impact van eigen gedrag (i.s.m. klankbordgroep); • 2024: het adviseren van de interne organisatie over het beïnvloeden van gedrag; • 2023-2024: het ontwikkelen van een campagne met culturele insteek voor het activeren en betrekken van inwoners bij de opgave; • 2024-2026: uitvoering en evaluatie beleid (samen leren en ervaring op doen).
Beoogd resultaat:	• Eind 2024: het beleidsplan activatie is vastgesteld door de gemeenteraad; • 2024: de gemeentelijke organisatie weet adviseurs met kennis van gedragsverandering binnen de klimaatopgave te vinden; • 2024-2026: de eerste activiteiten zijn uitgevoerd.
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022 (4e doel)
Budget:	n.v.t.
Programma:	Bestuur en Organisatie[1] [1] Deze opgave is van invloed op alle domeinen. In aansluiting op het 'Burgerberaad' kiezen we ervoor om dit onderdeel hier onder te brengen.

CO_2-voetafdruk en CO_2-doelen per wijk (competitie) (2.4)

"De CO2-voetafdruk berekening" van Milieu Centraal is reeds geplaatst op watisjouwrheden.nl. Via de online CO2-voetafdruk tool van Milieu Centraal kunnen mensen hun eigen voetafdruk laten berekenen. De uitslag laat zien hoeveel 'aardes' jouw leefstijl kost en in de uitslag lezen zij direct suggesties waar zij de eigen voetafdruk kunnen verkleinen. Zo worden inwoners bewust van de impact van hun eigen gedrag.
In 2023 bekijken we hoe we de voetafdruk verder onder de aandacht kunnen brengen en mogelijk kunnen uitbreiden. In het kader van 'Rheden 450 jaar' heeft de werkgroep bewustwording en consuminderen het initiatief genomen voor het organiseren van een 'Duurzaamheidsstraatje' tijdens de dorpsfeesten in Velp en Rheden. Deze momenten gebruiken we om het platform 'watisjouwrheden.nl' en de 'CO_2-voetafdruk' onder de aandacht te brengen.

In 2021 en 2023 is een gemeentebrede Klimaatmonitor uitgevoerd die meet waar we staan met onze CO_2-doelen en met de doelen voor de opwek en het besparen van energie. We breiden deze monitor uit naar wijkniveau om zo gerichter te bepalen wat er in een wijk nodig is om de doelen te behalen. Verder onderzoeken we met onze inwoners op welke manier wij het verduurzamen van een wijk kunnen stimuleren en of we mogelijk een spelelement kunnen inbrengen.

Doel:	Duurzame gedragsverandering in wijken ter bevordering van de klimaatopgave.
Activiteiten:	• 2023-2024: CO2-voetafdruk van Milieu Centraal onder de aandacht brengen en mogelijk uitbreiden; • 2024: het onderzoeken en ontwikkelen van een voorstel voor het stimuleren van wijken/inbrengen van een spelelement ('competitie'). Waarna in 2025 de uitvoering volgt.
Beoogd resultaat:	• 2025: - 50% van de inwoners heeft wel eens gehoord van de CO2-voetafdruk; - 25% van de inwoners heeft er ook daadwerkelijk iets mee gedaan. • 2025: Wijken worden gestimuleerd om te verduurzamen en/of zijn op een inspirerende wijze met elkaar in 'competitie'
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022 (4e doel)
Budget:	€ 25.000,- structureel van 2024 t/m 2026 Fte: n.v.t.
Programma:	Leefomgeving

Duurzaamheidsplatform (voorstellen 3.1, 3.2 en 3.3)

De website 'watisjouwrheden.nl' is ontwikkeld met als doel om een digitaal platform te worden voor inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) instellingen en de gemeente. We willen een duurzame beweging op gang brengen waar steeds meer mensen aan gaan bijdragen. De website watisjouwrheden.nl is hiervan een onderdeel. Daarnaast ontwikkelen we een brede community waarop we fysiek en digitaal mensen willen samenbrengen om elkaar te helpen en inspireren. Dit ontwikkelen we samen met de werkgroep Consuminderen en Bewustwording.

De voorstellen uit het Burgerakkoord over een 'Duurzaamheidsplatform' sluiten hierop aan en onderstrepen de behoeften aan het samenbrengen van partijen (3.1), het centraal stellen van een communicatiekanaal voor het Burgerakkoord (3.2) en het genereren van bekendheid onder inwoners over het platform (3.3).
Om hierop te anticiperen, starten we in 2023 met het oprichten van een 'kernteam CO_2-neutraal Rheden in 2040'. Het kernteam buigt zich over de doorontwikkeling van het platform in de geest van het Burgerakkoord. De werkgroep bewustwording en

consuminderen wordt gevraagd of zij (of leden van de werkgroep) hierin actief willen meedenken.

Doel:	Een stevige digitale fundering voor de bewustwordings- en communicatieopgave ‘Rheden CO_2-neutraal in 2040’.
Activiteiten	• 2023: het oprichten van een kernteam ‘CO_2-neutraal Rheden in 2040’; • 2024: verkenning, planvorming en uitvoering platform (incl. promotie); • Structureel: promotie platform.
Beoogd resultaat:	• 2024: het digitale platform is operationeel; • 2026: - 75% van de inwoners heeft wel eens van het platform gehoord; - 25% van de inwoners heeft er ook actief gebruik van gemaakt.
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022 (doel 4)
Budget:	€40.000,- (structureel van 2024 t/m 2026) Fte: 0,75 (incl. faciliteren van het ‘platform’, de ‘keukentafel’ gesprekken en de faciliterende ondersteuning bij activiteiten vanuit de samenleving)
Programma:	Bestuur en Organisatie[1] [1] Deze opgave is van invloed op alle domeinen. In aansluiting op het ‘Burgerberaad’ kiezen we ervoor om dit onderdeel hier onder te brengen.

Advies tot aan de keukentafel (2.3)

Het ‘Advies tot aan de keukentafel’ is een belangrijk onderdeel van het beïnvloeden van gedrag en we zullen als gemeente een faciliterende rol nemen om de gesprekken tot stand te laten komen. Op dit moment voeren de energiecoaches op aanvraag al gesprekken met inwoners thuis. De Energiebank wil de ‘keukentafelgesprekken’ uitbreiden met de mogelijkheid van groepsgesprekken. We stellen capaciteit beschikbaar om hierover met elkaar na te denken.

Informeren, communiceren en committeren (7.7)

Het breed informeren van onze inwoners is een noodzakelijke basis, maar dan begint het pas. Mensen moeten in gesprek en in beweging komen. Op allerlei manieren gaan we het gesprek met inwoners en tussen inwoners faciliteren. Met partnerorganisaties of wijkbewoners organiseren we kennissessies over bijvoorbeeld warmtepompen of klimaatadaptatie in de wijk. Het thema duurzaamheid zichtbaar op jaarlijks 1 groter evenement in elke kern waar veel mensen op af komen, zoals met het duurzame laantje dat in 2023 reist langs Velp, Dieren en Rheden. Hiervoor hebben we ook enthousiaste inwoners nodig die dit willen organiseren en met andere inwoners in gesprek gaan. In klein verband zoeken we naar manieren op dialoog op gang te brengen, ook tussen inwoners onderling, zoals bijvoorbeeld in een energiecafé of buurthuis.

Uiteindelijk hebben we nodig dat wijken meer cohesie krijgen en weer meer zelforganiserend worden. We zoeken naar koppelkansen om een beweging in de wijk te vergemakkelijken. Dit kunnen we bijvoorbeeld bereiken via projecten op gebied van leefbaarheid en biodiversiteit, waar mensen samenwerken om hun eigen leefomgeving te vergroenen. Het mooie resultaat is direct zichtbaar, anders dan met de energietransitie die toch vrij technisch en abstract is. Via de verbindingen die zo tussen inwoners onderling ontstaan, kunnen inwoners vervolgens ook makkelijker samenwerken in bijvoorbeeld het samen kopen van een buurtbatterij, elkaar helpen met klussen of het regelen van zonnepanelen op alle huizen in hun eigen straat.

Afbeelding 3: Rhedense animatiefilm over de klimaatopgave (klik op de afbeelding)

Duurzaamheidsbudget vergroten (5.2)

Wij willen de betrokkenheid en energie van onze inwoners graag vasthouden en versterken. Voor (georganiseerde) inwonersgroepen die graag zelf iets willen doen, ontwikkelen we een laagdrempelige subsidieregeling in aanvulling op bestaande budgetten en/of regelingen (van bijv. het Rijk, provincie, gemeente of waterschap) zodat we initiatieven in de komende jaren kunnen ondersteunen. Hiermee hopen we jaarlijks 5 á 7 initiatieven te ondersteunen.

Doel:	Stimulering inwonersinitiatieven[1] op het gebied van lokale energie, groen, natuur, bewustwording, consuminderen en verduurzamen woningen[2] [1] hieronder worden initiatieven van (georganiseerde) inwonersgroepen verstaan [2] indien er geen andere subsidieregeling voor beschikbaar is.
Activiteiten:	• 2023-2024: ontwikkeling, implementatie en promotie subsidieregeling; • 2024-2026: uitvoering subsidieregeling.
Beoogd resultaat:	• De regeling treedt uiterlijk 1 april 2024 in werking; • We ondersteunen jaarlijks vijf á zeven inwonersinitiatieven.
Beleid (lokaal):	-
Budget:	• € 35.000,- structureel (2024 t/m 2026) • 0,4 fte structureel voor projectondersteuner (2024 t/m 2026)
Programma:	Bestuur en Organisatie[1] [1] Deze opgave is van invloed op alle domeinen. In aansluiting op het 'Burgerberaad' kiezen we ervoor om dit onderdeel hier onder te brengen.

2.3 Consuminderen

De klimaatopgave vraagt van ons allemaal om duurzamer te gaan leven. Minder spullen kopen, spullen delen, kapotte spullen repareren en/of dingen zelf maken. We staan voor een enorme uitdaging om samen minder te consumeren, ofwel consuminderen.

*Het Burgerakkoord vraagt onder de titel **'Minder=Meer'** aandacht voor het thema 'consuminderen'. De gemeente wordt daarin gevraagd een meerjarenprogramma consuminderen op te stellen (6.1), alle beleidsplannen en voorstellen te toetsen op de CO_2 -uitstoot (6.2) en voorlichting te geven over de impact van consumeren (6.3 en 6.5).*

Consuminderen is een nieuw onderwerp voor de gemeente. In dit hoofdstuk leest u wat dit voor de komende jaren betekent.

2.4 Agenda Consuminderen

Op dit moment spelen er kleinschalige initiatieven in de gemeente die onder het thema 'Consuminderen' kunnen worden geschaard. Een voorbeeld zijn de Repaircafés waar apparaten, speelgoed, kleding en andere gebruiksvoorwerpen worden gerepareerd. Een ander voorbeeld is de Ketting Kledingruil, een duurzaam alternatief voor kleding kopen. Naast deze initiatieven is er op dit moment geen gemeentelijk beleid voor Consuminderen. Bij Consuminderen denken we snel aan spullen, maar ook ons verbruik van water vraagt aandacht. De drinkwatervoorraden staan onder grote druk door klimaatverandering en economische groei. De doelstelling van de provincie Gelderland en Vitens is 20% waterbesparing.

Meerjarenprogramma Consuminderen, voorlichting en verkeer (6.1, 6.3 en 6.5)

Meerjarenprogramma Consuminderen (6.1, 6.3 en 6.5)

Onze ecologische voetafdruk is groot. We blijven (te) veel spullen kopen. Het is bij uitstek een thema dat op heel veel verschillende niveaus aangepakt moet worden. Van Europese en landelijke regelgeving tot onze individuele keuzes als we boodschappen doen. Hierop heeft de gemeente alleen lang niet altijd invloed. Uit onderzoek blijkt dat het ratio zelden een echte rol speelt bij het doen van aankopen. Ons onbewuste brein is gevoelig voor allerlei claims van buitenaf. Om dit te kunnen beïnvloeden, is uiterst complex. Het thema 'Voedselverspilling' wordt opgenomen in het Grondstoffenplan.

Daarnaast zullen we de landelijke 'Menukaart afvalpreventie VANG Huishoudelijk afval' en de landelijke campagne 'De knop moet om' van de Rijksoverheid) en (mogelijk) Europese ontwikkelingen op dit gebied volgen en hier in de toekomst lokaal op aanhaken. Vanzelfsprekend zullen, waar mogelijk, kansen in het reguliere werkproces worden benut. In het kader hiervan zal in 2024 samen met inwoners en ondernemers onderzocht worden op welke wijze lokaal impact gemaakt kan worden. De komende periode verkennen we de mogelijkheden hiervoor in relatie tot de afvalstoffenheffing. In afwachting van deze verkenning hebben wij vooralsnog geen (extra) middelen in de begroting vrijgemaakt.

☑ We verkennen de mogelijkheden om vanuit de gemeentelijke afvaltaak hierin stappen te zetten.

Afbeelding 4: voorlichting op scholen (de Klimaatweek)

Verkeersbeleid i.r.m. autoluwe wijken en deelauto's (6.1 en 6.5)
Wij werken momenteel aan een gemeentelijke Mobiliteitsvisie met bijbehorend uitvoeringsprogramma. In de visie komen thema's als leefbaarheid en verkeersveiligheid aan bod. De invulling van deze onderwerpen is nog niet bekend. De Mobiliteitsvisie wordt halverwege 2024 verwacht.

De gemeente heeft een faciliterende rol op het gebied van deelmobiliteit. In de Visie Laadinfrastructuur (2022) is vastgesteld dat we voor deelauto-initiatieven indien wenselijk gereserveerde parkeerplaatsen aanbieden, met optioneel een oplaadpunt. Verder zijn in deze visie de keuzes en afwegingen in laadpalen opgenomen. We zijn positief over het gebruik van (met name elektrische) deelauto's en dit is ook verankerd in het bestuurlijke speerpunt 'Verdere verduurzaming mobiliteit' van het werkprogramma college 2022-2026. De gemeente neemt geen exploiterende rol aan voor deelauto's. Voor tweewielers kijken we ook naar mogelijke uitrol van deelmobiliteit in de gemeente. In de gemeentelijke Mobiliteitsvisie wordt nader ingegaan op het onderwerp deelmobiliteit.

Toetsing beleid op CO_2-uitstoot (6.2)
In 2024 gaan we een verkennend onderzoek doen naar een geschikte methodiek voor het meten en begroten van de CO_2-impact van beleidsplannen. Hierbij kijken we o.a. naar het draagvlak voor en de objectiviteit van een methodiek, maar ook naar de beleidsvelden waar we de toetsing op willen loslaten. In het onderzoek wordt naast CO_2-uitstoot ook aandacht besteed aan CO_2-binding en CO_2-vermijding.

Doel:	CO_2-impact als volwaardig afwegingsfactor
Activiteiten:	• 2024: verkennend onderzoek naar een geschikte methodiek incl. besluitvorming, instructie gebruikers en implementatie methodiek; • 2025-2026: uitvoering.
Beoogd resultaat:	Alle beleidsplannen met enigszins effect op de CO_2-uitstoot worden getoetst
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022
Budget:	• 2024: €30.000,- (incidenteel voor onderzoek en implementatie); • 2025-2026: €10.000,- (structureel voor uitvoering).
Programma:	Leefomgeving

3. Groen en Voedsel

De biodiversiteit staat wereldwijd enorm onder druk. Op dit moment is, ten opzichte van 1900, nog maar vijftien procent van de inheemse planten- en diersoorten in Nederland over. In het Burgerakkoord wordt uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor groen en voedsel. Enkele voorbeelden zijn: het stimuleren van natuurinclusieve landbouw (7.1), vergroening als leidend uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen (8.1) en het omvormen van agrarische gronden naar nieuwe natuur (8.4).

In 2022 heeft de gemeenteraad het Biodiversiteitsplan 2022-2032 vastgesteld. In dit plan staat uitgewerkt wat de gemeente doet aan het behoud en herstel van de biodiversiteit. Hiervoor is een gebiedsgerichte aanpak ontwikkeld op basis van de zogeheten zes V's (Variatie in omstandigheden, Voedsel, Vocht, Voortplantingsmogelijkheden, Verbinding en Veilige plekken). Door de zes V's aan te bieden zorgen we voor een rijkdom aan ecosystemen.

Graag nemen wij u in dit hoofdstuk mee wat er momenteel speelt en of en hoe dit zich verhoudt tot de voorstellen uit het Burgerakkoord.

Ondersteuning initiatieven natuurinclusieve voedselproductie en biodiversiteit (7.2)

In het kader van het Biodiversiteitsplan (paragraaf 3.2) kunnen inwoners ideeën aandragen om de biodiversiteit in tuinen of openbaar groen te verhogen. De gemeente draagt bij met advies en ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van nestkastvoorzieningen en inheems plantgoed. In 2023 heeft de gemeente 150 'Nectarkroegen' voor haar inwoners beschikbaar gesteld. Een nectarkroeg bestaat uit bloeiende plantensoorten op één vierkante meter tuin, waar bijen, hommels, vlinders en andere insecten in het gehele bloeiseizoen nectar en stuifmeel kunnen vinden.

Voor inwoners die samen met buurtgenoten hun tuin willen vergroenen en het hemelwater willen afkoppelen is er Operatie Steenbreek. Voor inwoners die individueel of als groepje graag een stukje openbaar groen vrijwillig willen onderhouden zijn er adoptiemogelijkheden. Op dit moment zijn er 300 locaties openbaar groen geadopteerd.

☑ Staat opgenomen in bestaand beleid.

Centrale coördinatie van vrijwilligers (7.3)

Het Vrijwilligerspunt Rheden is er voor alle inwoners die vrijwilligerswerk (willen) doen, als voor organisaties, die met vrijwilligers werken of nieuwe vrijwilligers zoeken. Het Vrijwilligerspunt heeft een online vacaturebank en vrijwilligerspool. In 2024 wordt in samenwerking met leden van de werkgroep verkend wat de mogelijkheden van dit Vrijwilligerspunt zijn in relatie met dit voorstel.

In het kader van het Biodiversiteitsplan werkt de gemeente samen met vrijwilligers om het belang van biodiversiteit onder de aandacht te brengen. Dit gebeurt o.a. tijdens markten, bewonersavonden en in lesprogramma's van scholen. Daarnaast zijn er in de openbare ruimte vrijwilligers actief. De gemeente faciliteert dit vrijwilligerswerk, maar coördineert de inzet van vrijwilligers niet. In de komende jaren wordt een centrale coördinatie van 'groene' vrijwilligers overwogen.

Doel:	Coördinatie vrijwilligers in natuur en groen
Activiteiten:	2024: verkennend gesprek met Vrijwilligerspunt Rheden over coördinatierol vrijwilligers 2024-2025: overweging oprichting centrale coördinatie 'groene' vrijwilligers
Beoogd resultaat:	• Inzicht in de (on-)mogelijkheden van Vrijwilligerspunt Rheden • Advies centrale coördinatie 'groene' vrijwilligers
Beleid (lokaal):	Onbekend
Budget:	-
Programma:	Onbekend

Minder gras en verharding (7.4)

In het kader het veranderende klimaat waarbij vaker extremen voorkomen zoals hittegolven, langere perioden van droogte maar ook intensere regenbuien, zijn in de afgelopen jaren verschillende stappen gezet in de vermindering van de oppervlakten gras en verharding in de openbare ruimte en particuliere tuinen (Biodiversiteitsplan en het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte). Jaarlijks worden er meerdere inwonersinitiatieven voor de 'Operatie Steenbreek' ondersteunt en enkele projecten in de openbare ruimte gerealiseerd. Bij projecten in de openbare ruimte brengen we 10% minder verharding terug. Dit staat opgenomen in het Watertakenplan Olburgen 2023-2027. Deze aanpak wordt in de komende jaren gecontinueerd.

In de gesprekken met de werkgroep is extra aandacht gevraagd voor het opstellen van regels over het percentage verhard oppervlak van tuinen. Tot nu toe heeft de gemeente

zich vooral gericht op het stimuleren en faciliteren van inwoners voor de vergroening van tuinen. In de komende jaren willen we de mogelijkheid/wenselijkheid van regels voor particuliere tuinen en het draagvlak voor een stimuleringsregeling om versteende tuinen om te vormen naar groen (Watertakenplan Olburgen 2023-2027) nader onderzoeken.

☑	Staat opgenomen in bestaand beleid en onderzoek uitbreiding bestaand beleid m.b.t. particuliere tuinen.

Verduurzamen maai- en zaaibeleid (7.5)

In het kader van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte en het Biodiversiteitsplan worden verschillende gazons en bermen in de gemeente minder en anders gemaaid. Sinds 2023 wordt 16 hectare verdeeld over 40 locaties binnen de gemeente als bloemrijk gras beheerd. Bij elke maaibeurt blijft circa dertig procent van het gras staan. Zo kunnen kleine dieren en insecten zich schuilen en voedsel blijven vinden. De locaties bloemrijk gras en bermen worden volgens de Kleurkeur gemaaid. Kleurkeur is ontwikkeld door de Vlinderstichting en Stichting Groenkeur. Verder wordt in het najaar van 2023 gestart met een pilot om in gemeentelijk projecten waarbij straten opnieuw ingericht worden, de gazons te vervangen door bloemen(zaad)mengsels, te beginnen in de Koninginnebuurt in Dieren.

In 2025 loopt het huidige maaicontract af. Op dat moment wordt bekeken of het contract wordt verlengd, de opdracht opnieuw wordt aanbesteed of dat de gemeente meer zelf gaat doen. Dit natuurlijke moment van overwegingen grijpen we aan om ook te kijken naar de verduurzaming van het maaibeheer, zoals bijvoorbeeld elektrisch maaien.

☑	Staat opgenomen in bestaand beleid.

Groenbeheer: van mono naar permacultuur (5.1)

Het groenbeleid en -beheer van de gemeente Rheden is al vele jaren gericht op het vergroten van de diversiteit zoals bijvoorbeeld meerdere boomsoorten in een straat en natuurvriendelijk groenbeheer. In voorstel 5.1 uit het Burgerakkoord wordt specifiek gesproken over ‘permacultuur’. Wij staan open voor nieuwe ideeën en bespreken graag met de werkgroep wat zij onder ‘permacultuur’ verstaan en welke kansen zij hierin zien voor de gemeente.

☑	Staat (deels) opgenomen in bestaand beleid.

Afbeelding 5: Eén van de 40 locaties ‘bloemrijk gras’

Vergroening als leidend uitgangspunt (8.1)

In het kader van klimaatadaptatie en biodiversiteit is er steeds meer aandacht voor de vergroening van onze leefomgeving. Groen werkt verkoelend, groen vermindert wateroverlast, groen verhoogt de infiltratiecapaciteit en groen zorgt voor een rijke biodiversiteit. Wij zijn ons er van bewust dat onze gemeente bevoorrecht is met haar groene omgeving en willen dit graag behouden en versterken. Dit betekent niet dat wij vergroening als leidend uitgangspunt gaan hanteren, maar als volwaardig thema zodat we bij elke situatie de verschillende belangen goed tegen elkaar kunnen afwegen. Elke situatie is anders en dat vraagt maatwerk. Waar mogelijk proberen we koppelkansen te benutten. Bij projecten in de openbare ruimte werken we aan een toekomstbestendige inrichting met ruimte voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, recreatie en ontmoeting. Verder werken we aan een ‘puntensysteem’ dat biodiversiteit in ruimtelijke ontwikkelingen juridisch afdwingbaar maakt (zie ook punt 8.6). Naar verwachting wordt het puntensysteem in 2024 geïmplementeerd. Daarnaast is er met personele uitbreiding de mogelijkheid ontstaan dat één van de ecologen al in een vroeg stadium van

planvorming en aanvragen betrokken wordt. Zo kan ecologie/biodiversiteit als één van de leidende principes bij ontwikkelingen worden meegenomen.

☑ Staat opgenomen in bestaand beleid.

Voortgang groenbeheer en ondersteuning inwonersinitiatieven (8.2)

De werkgroep Groen en Voedsel heeft in een overleg met de gemeente aangegeven tevreden te zijn met de beschreven ambitie voor duurzaamheid in het Beheerplan Groen 2021-2025 (paragraaf 4.2) en kijkt uit naar de uitvoering. Een aantal duurzaamheidsambities uit het Beheerplan Groen waar al volop aan wordt gewerkt:

- Vergroten van de biodiversiteit door bijvoorbeeld een ander maaibeheer, variatie in (boom)sortiment en meer aandacht voor gelaagd groen;
- Bomen spelen een belangrijke rol in het matigen van de klimaatverandering. We blijven op zoek naar locaties voor de aanplant van extra bomen, o.a. 65 extra bomen in Velp zuid;
- In het onderhoud wordt zoveel mogelijk duurzaam gewerkt met elektrisch gereedschap zoals heggenscharen, bosmaaiers en bladblazers. Bij vervanging van het oude materieel wordt gekozen voor elektrisch;
- Bij herinrichting wordt overbodige (niet functionele) verharding weggehaald en plaats gemaakt voor groen.

Onder kopje ‘Ondersteuning initiatieven natuurinclusieve voedselproductie en biodiversiteit (7.2)’ staat toegelicht welke ondersteuning er momenteel voor inwonersinitiatieven is. In de dorpskern Dieren spelen twee integrale projecten waarbij inwoners worden ondersteund bij het afkoppelen van hemelwater en het klimaatbestendig maken van tuinen.

☑ Staat opgenomen in bestaand beleid.

Opiniepanel voor het ontwikkelen en evalueren van vergroeningsmaatregelen (8.3)

In de huidige werkwijze worden inwoners betrokken bij (inrichtings-)plannen in hun directe woonomgeving. Bij het opstellen van beleidsmatige gemeentebrede vraagstukken zoals het Biodiversiteitsplan of de Beleidsnota Bomen betrekken we naast betrokken individuele inwoners ook belangenverenigingen en natuurorganisaties. Deze werkwijze willen we zeker voortzetten en we zien geen aanleiding om een extra ‘opiniepanel’ in het leven te roepen.

☒ We wijken gemotiveerd af van het Burgerakkoord.

Natuurinclusieve woningbouw en de vuistregel ‘3-30-300’ (8.6)

In het Biodiversiteitsplan staat een ‘puntensysteem’ voor natuurinclusief bouwen en ontwerpen beschreven (Biodiversiteitsplan, paragraaf 3.3). De gemeente vraagt initiatiefnemers met dit puntensysteem actief een (bovenwettelijke) bijdrage te leveren in de biodiversiteit, bijvoorbeeld door de inpassing van inheems plantmateriaal. In de komende jaren wordt de juridische borging van het puntensysteem in het omgevingsbeleid nog verkend. Op dit moment is dit nog niet afdwingbaar.

In 2023 brengen we in beeld of de gebouwde omgeving voldoet aan de vuistregel 3-30-300. De resultaten hiervan worden in het najaar van 2023 verwacht. De vuistregel staat als meekoppelkans opgenomen in het vastgestelde Watertakenplan Olburgen 2023-2027. De gemeente is voornemens om de vuistregel als uitgangspunt te hanteren voor projecten en beleid.

☑ Staat opgenomen in bestaand beleid.

Afbeelding 6: agrarisch natuurbeheer in de gemeente Rheden

Duurzame lunch voor basisscholen (9.5)

Op 8 november 2022 heeft de gemeenteraad de motie ‘Een ontbijt voor ieder kind’ unaniem aangenomen. Deze motie raakt het voorstel 9.5, het introduceren van een duurzaam samengestelde lunch voor alle leerlingen van de basisscholen, van het Burgerakkoord. In het kader van de motie heeft er begin 2023 een verkenning onder scholen plaatsgevonden. De uitkomsten van dit onderzoek en het daarbij horende advies staan beschreven in de raadsinformatiebrief ‘Motie ‘Een ontbijt voor ieder kind’ met de datum 18 april 2023. In het verlengde van de inhoud van deze brief stellen wij voor om in de komende jaren geen verdere actie op het voorstel 9.5 te ondernemen.

☒ We wijken gemotiveerd af van het Burgerakkoord.

Lokale, natuurinclusieve landbouw (7.1)

Er spelen grote, integrale projecten die bij elkaar het hele grondgebied van de gemeente dekken. Hierin komen opgaven als de transitie van de landbouw, het watersysteem, natuurwaarden, cultuurhistorie, recreatie en landschap bij elkaar. De agrariërs, provincie, rijk, landgoedeigenaren, waterschap en gemeente zijn hierbij allemaal betrokken.

In het Rivierklimaatpark loopt een pilotproject voor natuurinclusieve landbouw. In het project voor de Havikerwaard wordt door de boeren, samen met de provincie en de landgoedeigenaren onderzoek gedaan naar het toekomstperspectief voor de boeren in het gebied. Als gemeente nemen we daaraan deel en kunnen we inspelen op wat er vanuit de gemeente nodig is. Ook vanuit de Omgevingsvisie in wording wordt de ambitie voor landbouw in de gemeente opgenomen.

Aanbod lokaal en regionaal voedsel (9.6)

In de economische visie van de gemeente Rheden (nov. ‘22 vastgesteld door de gemeenteraad) is opgenomen dat we aan de slag gaan met het thema ‘lokale voedselketens’. Onder het kopje ‘onze aanpak’ (paragraaf 4.2) staan hierover de volgende punten opgenomen:

“We stimuleren netwerkvorming omtrent lokale voedselketens door lokale voedselketens door lokale voedselproducenten op weg te helpen richting het regionale netwerk en te koppelen aan al bestaande initiatieven”

“Samen met het bedrijfsleven, de Rhedense landbouwbedrijven en het onderwijs willen wij lokale voedselproducten in beeld brengen (bijvoorbeeld door een evenement te organiseren) en stimuleren dat Rhedense inwoners meer gebruik maken van lokale producten. Waar mogelijk zoeken we de samenwerking met bestaande initiatieven. Dit alles met het doel om voedselverspilling tegen te gaan en minder CO_2 uitstoot te realiseren”

Het staat op de planning om hiermee in 2024 aan de slag te gaan.

☑ Staat opgenomen in bestaand beleid.

Inzet agrarische gronden (9.7)

De gemeente Rheden heeft circa 40 ha (agrarische) grond in eigendom. Deze gronden liggen verspreid in een aantal clusters. In gebiedsgerichte projecten worden alle ruimteclaims die er zijn afgewogen. Daar waar de gronden worden ingezet voor agrarisch gebruik geldt vanuit de Omgevingsvisie Buitengebied de doelstelling voor een duurzame en natuurinclusieve landbouw. Per cluster kijken we hoe we met onze gronden hier het best aan kunnen bijdragen. Dit proces loopt nog.

4. Verduurzamen woningen

In 2040 moet alle woningen in de gemeente Rheden aardgasvrij zijn. De gemeente heeft in 2021, net als alle andere gemeenten in Nederland, de Transitievisie Warmte vastgesteld. Dit beleidsdocument geeft een eerste richting aan de aanpak van het isoleren en aardgasvrij maken van woningen.

Ook in het Burgerakkoord wordt aandacht gevraag voor het verduurzamen van woningen. Belangrijke aandachtsvelden hierbij zijn de verduurzaming van de sociale huurwoningen (9.1), de ondersteuning van inwoners (9.2) en de financieringsmogelijkheden (9.3). In dit hoofdstuk leest u onze reactie.

Ontzorging inwoners bij verduurzamen woningen (1.3)

Rheden moet, net als heel Nederland, verduurzamen. Deze opgave is groot. Inwoners, ondernemers en de gemeente zelf willen ontzorgd worden. Om deze ontzorging te regelen heeft de gemeente in samenwerking met het Klimaatverbond Nederland in 2022 een verkennend onderzoek gedaan naar een Maatschappelijke EnergieDienstenOrganisatie (MEDO) In 2023 wordt een kwartiermaker aangesteld voor een vervolgonderzoek naar het ontwikkelen van een MEDO in onze gemeente of een andere ontzorgingsstructuur.

Doel:	Versnelling verduurzaming woningen
Activiteiten:	2023: aanstellen kwartiermaker MEDO; 2024: go/no go beslissing oprichting MEDO of andere ontzorgingsstructuur; 2024-2026: bij een 'go' periode van uitvoering.
Beoogd resultaat:	Een lokale en deskundige ontzorgingsstructuur voor woningeigenaren
Beleid (lokaal):	Transitievisie Warmte (2021)
Budget:	n.v.t, benodigde middelen worden meegenomen in de meerjarenbegroting van de energietransitie
Programma:	Leefomgeving

Alle woningen CO_2-neutraal voor 2050 (4.4)

Of het gaat lukken om in 2040, danwel 2050 CO2-neutraal te zijn als gemeente Rheden is nog niet zeker. Daarvoor zijn we ook in grote mate afhankelijk van andere, veelal landelijke ontwikkelingen. De voortschrijdende techniek gaat ons helpen, maar ook wet- en regelgeving zal (kunnen) bijdragen aan het sneller kunnen behalen van het doel om CO_2-neutraal te worden. In de tussentijd stimuleert en faciliteert de gemeente Rheden waar mogelijk activiteiten en werkzaamheden die bijdragen aan de CO_2-neutraliteit.

Afbeelding 7: Voorbeeld verduurzaming woning

Energieverbruik sociale huurwoningen (9.1)

In de Nationale prestatieafspraken van het Rijk met de VNG, Woonbond en Aedes zijn afspraken gemaakt over de uitfasering van de E, F en G-labels in de corporatiesector. De woningcorporaties moeten uiterlijk in 2028 alle woningen met een E, F en G-labels hebben verduurzaamd met uitzondering van gemeentelijke, provinciale en Rijks-monumenten en voor sloop aangemerkte woningen. Na de uitfasering van de E, F en G-labels volgt nog de verduurzaming naar de zogeheten 'Standaard'. De 'Standaard' voor woningisolatie geeft aan wanneer de woning goed genoeg is geïsoleerd om aardgasvrij te worden. Het voorstel 9.1 uit het Burgerakkoord gaat verder dan de nationale Prestatieafspraken. Wij houden graag vast aan de Nationale afspraken omdat zij gebaseerd zijn op een versnelling van de verduurzaming van woningen rekening houdend dat de woningen na verduurzaming betaalbaar blijven voor de doelgroep.

Als gemeente hebben we via de jaarlijkse prestatieafspraken met woningcorporaties (met name Vivare) mogelijkheden om de verduurzaming van de huurwoningen verder te brengen. Daarnaast hebben we met de landelijke gelden ter bestrijding energiearmoede een aanpak ontwikkeld die zich voornamelijk richt op huurders. Zo bieden we al geruime

tijd energiecoaching aan voor huishoudens en zijn er witgoedvouchers voor mensen in energiearmoede.

Volgende stappen voor huurders die we nu gaan zetten zijn:

- Huurders de mogelijkheid bieden om gebruik te maken van de gemeentelijke duurzaamheidslening (Toekomstbestendig Wonenregeling);
- Van start gaan met een gemeentebrede Fixbrigade voor huurders en woningeigenaren. De Fixbrigade doet relatief kleine klussen gericht op snelle energiebesparing;
- In het kader van het Wijkuitvoeringsplan Dieren-West gaan we van start met het BuurtKlusbedrijf. Dat is een organisatie voor en door buurtbewoners die zich ook richt op kleine energiebesparingsmaatregelen.

☒	We wijken gemotiveerd af van het Burgerakkoord.

Uitbreiding energiecoaches (9.2)

In het kader van het project Energiearmoede worden er momenteel energiecoaches van de Energiebank ingezet. De Energiebank helpt huishoudens met een laag inkomen (maximaal 130% van het sociaal minimum) en/of inwoners in bezit van een Gelrepas/ schuldhulpverlening. De coaches, bestaande uit vrijwilligers en ZZP-ers, komen drie tot vijf keer bij een huishouden langs. Een uitbreiding van de inkomensgrens naar modaal betekent een forse uitbreiding van de werkzaamheden van de Energiebank en/of het Rhedense Energieloket met de daarbij horende kosten.

Doel:	Bewustwording energieverbruik en stimulering energiebesparing voor huishoudens tot modaal inkomen
Activiteiten:	• 2023: afstemming uitbreiding energiecoaches met de Energiebank en het Regionaal Energieloket (herziening contractafspraken) • 2024-2026: implementatie uitvoering energiecoaches tot modaal inkomen
Beoogd resultaat:	• 2023 t/m 2026: jaarlijks worden 500 extra huishoudens geholpen met energiecoaching.
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022 en Armoedebeleid
Budget:	€150.000,- (structureel vanaf 2024 t/m 2026)
Programma:	Leefomgeving en Samenleving

Revolving fund voor verduurzamen woningen (9.3)

De gemeente Rheden heeft een soort van ‘Revolving Fund’ dat bekend staat onder de naam ‘Toekomstbestendig Wonen Regeling’. Dit zijn leningen die worden verstrekt op grond van de door de raad vastgestelde Verordening Toekomstbestendig Wonen Gelderland, gemeente Rheden. Wegens het grote succes van deze regeling is het uitvoeringsbudget op dit moment op en kunnen er (voorlopig) geen nieuwe aanvragen worden ingediend. In het najaar 2023 bekijken we of het vastgestelde budget voor de regeling kan worden verhoogd of dat er iets anders voor in de plaats komt. Daarbij onderzoeken we of naast de bestaande landelijke regelingen zoals de Energiebespaarlening van het Nationaal Warmtefonds een complementaire regeling kunnen aanbieden gericht op inwoners die om diverse redenen (BKR-registratie, starter op de woningmarkt, huurder etc.) niet in aanmerking kunnen komen voor een lening. Verder kijken we naar praktische oplossingen voor inwoners die hulp wensen bij het indienen van een aanvraag.

Doel:	Versnelling verduurzaming woningen (ontzorging en financiering) **Let op: voor dit onderwerp volgt binnenkort een apart raadsvoorstel.**
Activiteiten:	• 2023-2024: voorstel maken over omgang TBW-regeling (of alternatief); • 2024: contractafspraken maken met samenwerkingspartner(s) voor ondersteuning inwoners bij aanvragen (bijv. energiecoaches of -adviseurs).
Beoogd resultaat:	• 2024: het budget voor de Toekomstbestendig Wonen Regeling (of alternatief) is verhoogd (indien mogelijk met een versoepeling in de verplichte kredietwaardigheid); • 2024: inwoners kunnen bij instanties aankloppen voor hulp bij een aanvraag.
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022
Budget:	• Ondersteuning inwoners: €20.000,- (structureel van 2024 t/m 2026); • Inleg Revolving Fund: €750.000,- (structureel van 2024 t/m 2033). Dit is exclusief rente. Als uitgangspunt is een aflossingstermijn van 10 jaar gehanteerd. Na 10 jaar kan de Revolving Fund volledig revolverend zijn.
Programma:	Leefomgeving

Afbeelding 8: Hulp voor inwoners bij een aanvraag

5. Lokale Energie

De energietransitie is in volle gang. Steeds vaker is onze energie afkomstig van natuurlijke energiebronnen als wind, zon, lucht enzovoorts. De gemeente Rheden heeft in 2021 de beleidskaders Energie en Landschap en Samen Energie Opwekken vastgesteld. De voorstellen 7.6, 8.4 en 8.5 uit het Burgerakkoord raken dit beleid.

In het Burgerakkoord wordt naast de opwek van duurzame energie in het buitengebied ook aandacht gevraagd voor de energietransitie in de bestaande gebouwde omgeving. De voorstellen 9.4, 10.1 tot en met 10.3 spelen in op een wijkgerichte aanpak met lokale energiecorporaties.

Zonneladder en zon op daken (7.6)

Het gebruik van de zonneladder is geborgd in het gemeentelijk **beleidskader Energie en Landschap**. Hierin staat de zonneladder van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) opgenomen. De zonneladder kent een voorkeursvolgende[1] voor het opwekken van zonne-energie:

1. Op daken en gevels;
2. Op onbenutte terreinen in bebouw gebied;
3. In landelijk gebied (bermen van spoor- en autowegen);
4. Op landbouw- en natuurgrond.

[1] *De eerste stap hoeft niet volledig gezet te zijn voordat de tweede stap gezet kan worden.*

Wat betreft zon op daken ligt de focus momenteel op het benutten van grote daken. In het kader van de Regionale Energiestrategie (RES 1.0) ligt er voor Rheden, net als voor de andere gemeenten in de Groene Metropoolregio, een belangrijke opgave om de grote daken te benutten. Na een pilotproject Rinaldostraat in Dieren zijn we momenteel aan de slag met het stimuleren van bedrijven op bedrijventerrein de Beemd in Velp om zonnepanelen op hun daken aan te brengen. In september 2023 wordt duidelijk of er extra geld beschikbaar komt vanuit de Regiodeal, die de regio Arnhem Nijmegen sluit met het Rijk. Hiermee kunnen maatregelen voor duurzame energie-opwek en energiebesparing op de Beemd verder worden gestimuleerd.

Voor het stimuleren van zon op particuliere daken hebben we onze inwoners in de afgelopen jaren ondersteund met collectieve inkoopacties (inkoop), de regeling toekomstbestendig wonen (financiering), het Rhedense Energieloket (advies) en het Welstandsbeleid voor Rijksbeschermde Dorpsgezichten. In de klimaatmonitor zien we dat het aantal zonnepanelen op daken gestaag groeien (2022: ca. 17% van alle woningen, bron Klimaatmonitor 2023), maar dit is niet genoeg om te groeien naar een CO_2-neutrale gemeente. We willen daarom binnenkort aan de slag met het ontwikkelen van een planmatige en meerjarige aanpak voor zon op daken. Onderdeel daarvan is hoe we om willen gaan met de netcongestie.

Doel:	Vrijwel alle geschikte Rhedense daken benutten als duurzame energiebron
Activiteiten:	• 2023-2024: ontwikkeling programma Zon op dak in Rheden • 2023-2026: Uitvoering Regiodeal verduurzaming bedrijventerrein de Beemd (onder voorbehoud dat het doorgaat en uitvoerbaar is)
Beoogd resultaat:	• Zonnepanelen op grote daken: minimaal 25,5 MWp vermogen in 2030; • Zonnepanelen op particuliere daken: nog nader te bepalen.
Beleid (lokaal):	• Klimaatbeleid 2019-2022 • Beleidskader Energie en Landschap (2021) • Welstandsbeleid zonnepanelen in Rijksbeschermde dorpsgezichten (2019) • Woonvisie 2020-2026
Budget:	Uitvoeringsgeld: minimaal €20.000,- (structureel vanaf 2024) Fte: n.v.t.
Programma:	Leefomgeving

Zonnevelden en natuur (8.4)

Het genoemde percentage uit voorstel 8.4 wijkt af van het beleidskader Energie en Landschap:

“Vorm door de overheid opgekocht agrarisch landbouwgebied, en eigen grondposities van de gemeente, om in nieuwe natuur. Indien er besloten wordt dat deze gebieden ook plaats moeten bieden voor zonnevelden dan dient bij vergunningverlening 50% van de oppervlakte van de zonnevelden te bestaan uit natuur”

In het beleidskader staat onder het kopje algemene randvoorwaarden vermeld dat een initiatief minimaal 30% van het grondoppervlak voor landschappelijk inpassing en multifunctioneel ruimtegebruik (het ‘groen’) moet benutten. We willen in de komende jaren minimaal 30% als uitgangspunt blijven hanteren, omdat een verhoging naar 50% de financiële haalbaarheid van een zonneveld naar verwachting te veel onder druk zet.

Indien het gaat om de ontwikkeling van een zonneveld op een grondpositie van de gemeente, zal het streven zijn om 50% van het oppervlak voor natuurontwikkeling te benutten. Onderzocht zal worden of met een verticale opstelling van zonnepanelen een hoger percentage natuur ingepast kan worden bij de te ontwikkelen zonnevelden.

☑	Staat niet opgenomen in bestaand beleid (Beleidskader Energie en Landschap (2021)). Het streven om bij de ontwikkeling van zonnevelden op gemeentelijke gronden 50% van het oppervlak te benutten voor natuurontwikkeling wordt bij de vernieuwing van het beleid t.a.v. de opwek van zonne-energie in 2024 meegenomen.

Windmolens en vogels (8.5)

Er komen voor alsnog geen windmolens in de gemeente Rheden. Mocht er op termijn toch sprake zijn van de komst van windmolens dan gaan we zorgvuldig bekijken wat de laatste (technologische) ontwikkelingen zijn op het gebied van windmolens en vogels. Op basis daarvan kunnen we specifieke randvoorwaarden stellen.

✋	We ‘parkeren’ dit onderwerp tijdelijk.

Wijkgerichte energietransitie (9.4 en 10.1 t/m 10.3)

De energietransitie in de gebouwde omgeving is volop in beweging en zal in de komende jaren versnellen. We doen ervaring op in diverse wijken met een wijkgerichte aanpak. We faciliteren wijken, kernen en buurten in de beweging van onderop door ondersteunende maatregelen en samenwerking. Een deel van het faciliteren en ondersteunen zal zich richten op de gehele Rhedense samenleving. Denk daarbij aan eerder genoemde subsidies voor eigenaren, de Fixbrigade (speciaal ook voor de huurders) en de diverse activiteiten voor bewustwording. Een ander deel is meer wijkgericht en gaat over het ondersteunen en faciliteren van lokale initiatieven. Denk daarbij aan het buurtklusbedrijf en de energiewinkel.

Al deze activiteiten zijn complementair aan de primaire aandacht voor kleinschalige en grootschalige collectieve (warmte)oplossingen. Wij stellen voor om dit in de komende periode met de werkgroep Lokale Energie verder te onderzoeken en nemen onder voorbehoud structurele middelen op in de begroting, zodat de gemeente een nog nader te bepalen rol kan spelen bij een mogelijk inwonersinitiatief voor een wijkgerichte aanpak en/of warmte- of energieoplossing.

Doel:	Ontwikkeling wijkgerichte aanpak energietransitie door en voor inwoners (pilot)
Activiteiten:	PM, in een later stadium uitwerken
Beoogd resultaat:	Wijkgerichte aanpak en/of warmte- of energieoplossing
Beleid (lokaal):	Klimaatbeleid 2019-2022 Transitievisie Warmte (2021)
Budget:	€60.000 (structureel van 2024 t/m 2026) 1 fte (structureel van 2024 t/m 2026)
Programma:	Leefomgeving

Afbeelding 9: Educatie over duurzaamheid

6. Communicatie

In de uitvoeringsfase van de Duurzaamheidsagenda wordt de reeds in gang gezette communicatie over de agenda (proces, inhoud en uitvoering) vervolgd. We informeren de gemeentelijke organisatie en de Rhedense samenleving op structurele basis over de uitvoering van de agenda.

Communicatiemiddelen
Om de Duurzaamheidsagenda en de ontwikkelingen hieromtrent blijvend onder de aandacht te houden zetten we analoge en digitale communicatiemiddelen en -kanalen in, zoals bijvoorbeeld een pagina in de Regiobode, een Duurzaamheidsdasboard op www.watisjouwrheden.nl en/of bijeenkomsten met inwonersgroepen.

Beoogd resultaat/effect
Zoveel mogelijk inwoners, ondernemers en partners zijn op de hoogte van de Duurzaamheidsagenda en de ontwikkelingen hieromtrent. Zij laten zich hierdoor inspireren en doen, indien gewenst, actief mee.

Financiën en personeel
In de looptijd van de Duurzaamheidsagenda is voor de communicatieactiviteiten 0,22 FTE (8 uur per week) nodig. Deze personele capaciteit is geborgd binnen de reguliere begroting. Voor de uitvoering van de communicatieactiviteiten (bijv. de opmaak van communicatie-middelen of filmopname) is jaarlijks € 25.000,- nodig.

7. Duurzaamheidsagenda 2023-2026 in één oogopslag

In de bijlage van deze agenda vindt u het overzicht als apart document.

Nr.	Onderwerp	Themanr. Duurzaamheids-agenda	Categorie	Gemeentelijk Beleid	Uitvoeringsjaren				Financiën					Extra FTE	Programma	Thema
					2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026	Regulier budget			
1.3	Ontzorging inwoners bij verduurzamen woningen	Verduurzamen Woningen	Aanvulling bestaand beleid	Transitievisie Warmte (2021)					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
2.1	Gedrags- en communicatiedeskundige	Bewustwording en Consumenideren	Nieuw beleid	Nog te ontwikkelen					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
2.2	Doorontwikkeling www.wattisjouwrheden.nl	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
2.3	Advies tot aan de keukentafel	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
2.4	CO_2-voetafdruk en CO_2-doelen per wijk	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	nee	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
3.1	Duurzaamheidsplatform - oprichting	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	nee	0,75	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
3.2	Duurzaamheidsplatform - communicatiekanaal (zie 3.1)	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
3.3	Duurzaamheidsplatform - promotieteam (zie 3.1)	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	zie 3.1	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
4.4	Alle woningen CO2-neutraal voor 2050	Verduurzamen Woningen	Bestaand beleid	Woonvisie 2020-2026 Transitievisie Warmte (2021)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Volkshuisvesting Energie- en warmtetransitie
5.1	Groenbeheer: van mono naar permacultuur	Groen en Voedsel	Aanvulling bestaand beleid	IBOR en Biodiversiteitsplan					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Biodiversiteit, erfgoed en landschap Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
5.2	Duurzaamheidsbudget vergroten	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Diverse beleidsplannen					nvt	€ 35.000	€ 35.000	€ 35.000	nee	0,4	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
6.1	Meerjarenprogramma Consumenideren	Bewustwording en Consumenideren	Nieuw beleid	nvt					nvt	nvt	nvt	nvt	PM	PM	Leefomgeving	Nieuw thema
6.2	Toetsing beleid op CO2-uitstoot	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	€ 30.000	€ 10.000	€ 10.000	nee	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
6.3	Voorlichting vlees- en zuivelconsumptie	Bewustwording en Consumenideren	Nieuw beleid	nvt					PM	PM	PM	PM	PM	PM	Samenleving	Nieuw thema
6.5	Voorlichting consumenideren en pakketbezorging	Bewustwording en Consumenideren	Nieuw beleid	nvt					PM	PM	PM	PM	PM	PM	Leefomgeving	Nieuw thema en Mobiliteit en Infra
7.1	Lokale natuurinclusieve landbouw	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Omgevingsvisie Buitengebied (2019)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Vernieuwing omgevingsbeleid
7.2	Ondersteuning initiatieven voedselproductie en biodiversiteit	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Biodiversiteitsplan 2022-2032					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Biodiversiteit, erfgoed en landschap Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
7.3	Centrale coördinatie van vrijwilligers	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	nvt					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Samenleving	Onbekend
7.4	Minder gras en verharding	Groen en Voedsel	Aanvulling bestaand beleid	IBOR en Biodiversiteitsplan					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Biodiversiteit, erfgoed en landschap Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
7.5	Verduurzamen maai- en zaalbeleid	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	IBOR en Biodiversiteitsplan					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
7.6	Zonneladder en zon op daken	Lokale Energie	Bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022 Beleidskader Energie en Landschap (2021) Welstandsbeleid zonnepanelen in Rijksbeschermde dorpsgezichten (2019) Woonvisie 2020-2026					nvt	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	nee	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie Volkshuisvesting
7.7	Informeren, communiceren en commiteren	Bewustwording en Consumenideren	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Bestuur en Organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
8.1	Vergroening als leidend uitgangspunt	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Biodiversiteitsplan 2022-2032					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Alle thema's binnen leefomgeving
8.2	Voortgang groenbeheer en ondersteuning inwonersinitiatieven	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Beheerplan Groen 2021-2025					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
8.3	Opinipanel ontwikkelen en evalueren vergroeningsmaatregelen	Groen en Voedsel	Gemotiveerd afgeweken	nvt					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Leefomgeving	Biodiversiteit, erfgoed en landschap Inrichting en Beheer Openbare Ruimte
8.4	Zonnevelden en natuur	Lokale Energie	Aanvulling bestaand beleid	Beleidskader Energie en Landschap en Samen Energie Opwekken (2021)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie Biodiversiteit, erfgoed en landschap
8.5	Windmolens en vogels	Lokale Energie	Tijdelijk geparkeerd	Beleidskader Energie en Landschap en Samen Energie Opwekken (2021)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie Biodiversiteit, erfgoed en landschap
8.6	Natuurinclusieve woningbouw en 3-30-300	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Woonvisie 2020-2026 Biodiversiteitsplan 2022-2032					nvt	nvt	nvt	nvt	ja	reguller	Leefomgeving	Biodiversiteit, erfgoed en landschap Inrichting en Beheer Openbare Ruimte Volkshuisvesting
9.1	Energieverbruik sociale huurwoningen	Verduurzamen Woningen	Gemotiveerd afgeweken	Nationale en lokale prestatieafspraken					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Leefomgeving	Volkshuisvesting Energie- en warmtetransitie
9.2	Uitbreiding energiecoaches	Verduurzamen Woningen	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	nee	reguller	Welzijn en Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie Financiële bestaanszekerheid
9.3	Revolving fund voor verduurzamen woningen - ondersteuning inwoners (excl. inleg revolving fund)	Verduurzamen Woningen	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022					nvt	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	nee	reguller	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
9.4	Wijkgerichte energietransitie - collectieve oplossingen (zie 10.1)	Lokale Energie	Aanvulling bestaand beleid	Transitievisie Warmte (2021)					zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
9.5	Duurzame lunch voor basisscholen	Groen en Voedsel	Gemotiveerd afgeweken	Onbekend					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Samenleving	Onbekend
9.6	Aanbod lokaal en regionaal voedsel	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Economische Visie (2022)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Leefomgeving	Economische ontwikkeling Biodiversiteit, erfgoed en landschap vernieuwing omgevingsbeleid
9.7	Inzet agrarische gronden	Groen en Voedsel	Bestaand beleid	Omgevingsvisie Buitengebied (2019)					nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	reguller	Bestuur en organisatie	Vastgoedportefeuille
10.1	Wijkgerichte energietransitie - wijkgerichte energieoplossingen	Lokale Energie	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022 Transitievisie Warmte (2021)					nvt	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	nee	1	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
10.2	Wijkgerichte energietransitie - wijkgerichte aanpak (zie 10.1)	Lokale Energie	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022 Transitievisie Warmte (2021)					zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
10.3	Wijkgerichte energietransitie - lokale energiecooperatie (zie 10.1)	Lokale Energie	Aanvulling bestaand beleid	Klimaatbeleid 2019-2022 Transitievisie Warmte (2021)					zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	zie 10.1	Leefomgeving	Energie- en warmtetransitie
nvt	Communicatie, promotie en procesbegeleiding		Algemeen DZ-agenda						nvt	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	nee	0,4	Bestuur en organisatie	Inwonersparticipatie (burgerberaad)
	TOTAAL (excl. inleg revolving fund)									€ 405.000	€ 385.000	€ 385.000		2,55		
9.3	Inleg Revolving Fund									€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000				

Dit is een bijlage van de Duurzaamheidsagenda 2023-2026 waarin de onderwerpen verder zijn uitgewerkt.
Laatste actualisatie: 18 september 2023

8. Financiën

Om de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda 2023-2024 in de organisatie te borgen is tijdelijk extra capaciteit nodig. De extra kosten voor de procesbegeleiding en -ondersteuning zijn geraamd op €40.000,- op jaarbasis (0,4 fte).

In het bijbehorende raadsvoorstel ‘Duurzaamheidsagenda 2023-2026’ vindt u een toelichting op de totale kosten van de agenda.

9. Vooruitblik

Wij hopen dat de agenda u inzicht heeft gegeven in de aansluiting van de voorstellen uit het Burgerakkoord op vigerende (beleids-)plannen en visies (punt 1 uit de motie ‘Uitkomsten Burgerberaad’ (29 november 2022)). Voor enkele voorstellen is de aansluiting nog niet optimaal, maar kan een (kleine) aanpassing of aanvulling van vigerend beleid al voldoende zijn. In de periode 2023-2026 gaan we samen met onze inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen zichtbaar aan de slag om de genoemde punten tot uitvoering te brengen.

Zoals u heeft kunnen lezen, sluiten niet alle voorstellen uit het Burgerakkoord naadloos aan bij het huidige beleid. Voor enkele onderwerpen hebben we in deze Duurzaamheids-agenda een concreet voorstel gedaan, maar niet voor alles omdat de uitwerking hiervan meer tijd en onderzoek vraagt. Hiermee gaan we de komende jaren, parallel aan de uitvoering zichtbaar aan de slag!